

Kto riadi lídrov?

PAVOL JANÍK

Pavol Janík. Foto Olga Janíková

Podľa publikovaných informácií ruského Fondu konceptuálnych technológií sa každý nádejný politik okamžite dostane pod drobnohľad zahraničných tajných služieb, ktoré začnú skúmať jeho slabé i silné stránky. Keď spravodajské služby cudzích krajín dospejú k záveru, že je to v ich záujme, pristúpia k aktívnej podpore kariéry perspektívneho politického lídra. Jedným z aspektov pomoci je pôsobenie proti osobnostiam, ktoré by mohli vyhladnutému lídrovi konkurovať. Výzvedné služby sa v rámci svojich možností starajú, aby plány konkurentov viedli k neúspechu. Napríklad – keď konkurenti rojú o dôležitých otázkach so zahraničnými partnermi, špeciálne služby zabezpečia, aby sa nedosiahli očakávané výsledky. Ak však rokuje vytypovaný líder, tak služby garantujú pozitívne vyriešenie zásadného problému.

Ďalším aspektom je ovplyvňovanie názorov lídra. Vzorovou ukážkou bolo konanie na konci studenej vojny, keď Západ na najvyššej úrovni presviedčal sovietske vedenie, že nemá nepriateľské úmysly a naopak pomôže ZSSR stať sa ešte významnejším štátom. Skutočné dôsledky sú všeobecne známe a v súčasnosti žijeme v etape otvorenej konfrontácie so zvyškom niekdajšieho Sovietskeho zväzu, teda s Ruskou federáciou.

Spôsob, ako ovplyvniť konkrétneho lídra, nie je pre spravodajské služby mimoriadne zložitá úloha. Začiatkom 50. rokov 20. storočia matematik Manfred Cohen a politológ Iliel de Sola Poole v diele Kontakty a vplyv (Contacts and Influence) prezentujú hypotézu, že ľudia, ktorí sa navzájom nepoznajú, majú k sebe oveľa bližšie, než si myslia, a vystáva len otázka, koľko je v reálnom sociálnom reťazci článkov medzi dvoma ľuďmi. V rozličných obdobiach sa predpokladalo, že tento počet článkov je na hranici 5 – 10 podaní rúk, teda kontaktov medzi ľuďmi, ktorí sú si natoľko blízki, že si môžu podať ruku.

V roku 1967 americký psychológ Stanley Milgram uskutočnil sériu experimentov Malý svet (Small World). Cieľom výskumu bolo potvrdiť alebo vyvrátiť takzvanú Teóriu šiestich podaní rúk, podľa ktorej každý človek nepriamo pozná ľubovoľného človeka prostredníctvom reťazca spoločných známych, zloženého v priemere zo šiestich ľudí. Milgram zistil, že počet prostredníkov sa pohyboval od 2 do 10.

Riadenie lídra je komplexné a uskutočňuje sa prostredníctvom celého systému vzťahov. Každý človek si na základe svojich záľub vytvára referenčné skupiny, ktoré môžu mať podobu neformálnych, ale aj formálnych spoločenských združení. Príkladom formálnych referenčných skupín sú slobodomurárske lóže, ktoré vznikli ako tajný spolok pre reorganizáciu sveta a tvoria jedno z najväčších nadnárodných spoločenských hnutí.

Slobodomurári zohrali kľúčovú úlohu v mnohých historických udalostiach, akými bola Francúzska revolúcia, proces zjedno-

Slobodní zednáři. Logo

tenia Talianska, revolúcia v Rusku (1917) atď. Zvláštna pozícia slobodomurárov súvisí so vznikom Spojených štátov amerických. Jednu z prvých amerických lóží založil v roku 1731 Benjamin Franklin, od roku 1749 veľmajster Veľkej lóže Pensylvánie. V rokoch 1779 – 1781 pôsobil ako majster parížskej lóže Deväť sestier. Franklin je jediným z otcov zakladateľov, ktorý podpísal všetky tri najdôležitejšie historické dokumenty USA: Deklaráciu nezávislosti Spojených štátov, Ústavu USA a Versailleskú zmluvu z roku 1783 – tzv. Druhú parížsku mierovú zmluvu, ktorá ukončila vojnu o nezávislosť 13 severoamerických britských kolónií.

Americkí prezidenti George Washington, Andrew Jackson, William McKinley, Theodore Roosevelt, Franklin Delano Roosevelt, Harry S. Truman a ďalší boli tiež slobodomurári. Ich štruktúry v USA sú skutočne masovými organizáciami. Na začiatku 21. storočia má slobodomurárstvo 30 tisíc lóží a podľa odhadov 3 – 10 miliónov členov. Zväčša sú to ľudia s povrchným vzťahom k duchovnému či ideologickému obsahu. Lóže slúžia na nadväzovanie spoločenských a obchodných kontaktov. K slobodomurárskym organizáciám, ktoré neboli usporiadané do lóží, patria napríklad Rotary Club (1905, Chicago) alebo Lyons Club (1917, Chicago).

Verejné organizácie slobodomurárskeho typu zhromažďujú aktívnych ľudí a osoby s významným postavením. Ich poslaním je zakryť činnosť skutočných lóží a prezentovať slobodomurárstvo ako hnutie, ktoré sa nezaobera politikou a nemá svetovládne ambície.

Každý líder má vedľa seba osoby, ktorým dôveruje a ktoré pripravujú podklady pre jeho rozhodovanie. Často sú to ľudia, ktorí majú s lídrom nielen oficiálne, ale aj neformálne vzťahy. V terminológii spravodajských služieb sú označovaní ako agenti vplyvu.

14. 6. 2024

Z výkladnej skrine Východu sme sa stali kolóniou Západu

PAVOL JANÍK

Súčasný stav a ďalší predvídateľný vývoj, žiaľ, potvrdzuje moje úvahy a obavy spred vstupu do Európskej únie a NATO, že nás do týchto organizácií dozaista neprijmú preto, aby za nás pracovali a bojovali, ale naopak. Ukázalo sa, že naozaj podstatou rozsiahlych geopolitických zmien je presun železnej opony na východ, aby sa potenciálne ozbrojené konflikty odohrávali na území slovanských krajín. Aj menej chápací občania si už hádam uvedomili, že sme sa ocitli v slepej uličke, kde môžeme buď poslušne poškodzovať vlastné záujmy, alebo sa nechať fackovať európskou byrokraciou podriadenou tradičným západným veľmociam. Zoči-voči bezútešnej realite som si nevedojak spomenul na svoj príspevok, ktorý vyšiel v knižnej antológii *Európska únia – nádeje a pochybnosti* (2004).

***

K architektúre Európskej únie

Historickým okamihom vstupu Slovenskej republiky do Európskej únie sa pôvodne proletársky sviatok americkej proveniencie – Prvý máj – opäť stal významným dátumom v našom spoločenskom živote. Preto je iste vhodné pozrieť sa pri tejto príležitosti na udalosti a úsilia, ktoré predchádzali európskemu zjednoteniu, a najmä zaostriť zrak na črtajúce sa kontúry budúcnosti Slovenska ako členského štátu európskej federácie.

Zárodok súčasnej Európskej únie boli viaceré doterajšie koncepcie spojené s víziou Spojených štátov európskych, v ktorých pozadí však išlo a ide často o dosť rozdielne i protichodné pohľadky, motivácie a predstavy. Výsledky 1. svetovej vojny, ktoré znamenali rozpad Rakúsko-uhorského impéria, stratu privilegovaného postavenia tradične vplyvných dynastií a ďalšie ďalekosiahle geo-

politické a sociálno-ekonomické zmeny, vyvolali prirodzenú reakciu kruhov, ktoré sa dodnes nezmi-erili s historickou porážkou. V tejto polohe treba vnímať aj aktívnu Paneurópu Otta von Habsburga.

Západoeurópska pravica v perspektíve Spojených štátov európskych počas predchádzajúcich desaťročí videla predovšetkým protiváhu vo vzťahu k Sovietskemu zväzu, ale predpokladala aj možnosť konštituovania samostatného a sebestačného bloku, ktorý by bol zároveň konkurentom Spojených štátov amerických.

Vízia zjednotenia Európy neraz spojila umiernených konzervatívcov či kresťanských demokratov s extrémistickými a neraz i neonacistickými pravicovými kruhmi.

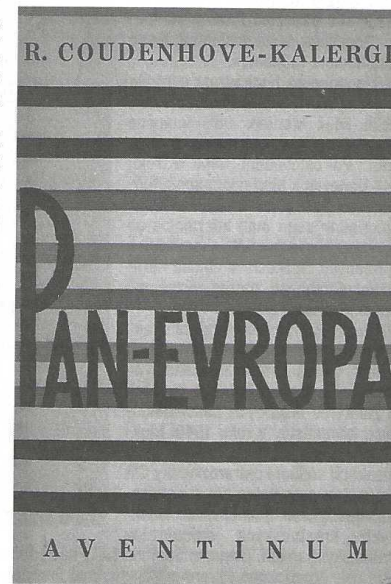
Počas 2. svetovej vojny sa myšlienka Spojených štátov európskych stala priťažlivou pre niektoré skupiny západného odboja, pričom i vtedajšie americké autority očakávali povojnový vývoj smerujúci k vzniku federálnej Európy, vrátane Zväzu sovietskych socialistických republik. Winston Churchill na sklonku roka 1942 adresoval vojenskému vedeniu Veľkej Británie posolstvo, v ktorom upozornil na to, že sa to ešte môže javiť predčasné, ale európska rodina by mala pôsobiť pod vedením Rady Európy. Koncom roka 1946 v príhovore na univerzitnej pôde v Zürichu uviedol, že „musíme vybudovať určitý druh Spojených štátov európskych“. V rámci povojnovej túžby zabezpečiť trvalý mier pre starý kontinent získalo hnutie za zjednotenie Európy širší okruh sympatizantov.

Začiatkom roka 1948 sa v Haagu konal Európsky kongres za účasti šestnástich štátov, ktorému predsedal W. Churchill. Rokovanie prijalo záverečné komuniké: „Želáme si zjednotenú Európu, na ktorej území sa obnoví slobodný pohyb osôb, myšlienok a tovaru.“

Na túto historickú udalosť nadviazalo Európske hnutie ako neoficiálna stála organizácia, ktorej cieľom bol rozvoj koncepcie zjednotenej Európy a ktorej čestným prezidentom bol tiež W. Churchill.

Významným podporným faktorom Európskeho hnutia sa začiatkom roka 1949 stal Americký výbor pre zjednotenú Európu (ACUE), čím sa odštartoval razantný vstup amerických záujmov do procesu európskej integrácie. Tým sa uviedla do pohybu celá sústava rozmanitých inštitúcií náboženského, politického a finančného charakteru, ktoré začali koncom 50. rokov 20. storočia spoza scény verejného života čoraz zreteľnejšie určovať ďalší vývoj kontinentu.

Jednou z dôležitých línií, ktoré v konečných dôsledkoch prispeli k uskutočňovaniu myšlienky európskeho zjednotenia a k oživeniu amerického podielu na tomto historickom smerovaní, bolo úsilie grófa Richarda Coudenhove-Kalergiho, ktorý v roku 1922 založil Paneurópsku úniu (jej názov sa neskôr zmenil na Paneurópske hnutie). Organizácia zostala v medzivojnovom období bez väčšej rezonancie, ale jej prívržencami boli viaceré rešpektované osobnosti – vrátane Edvarda Beneša, Winstona Churchilla, Alberta Einsteina, Paula Valéryho, Miguela de Unamuna, Georgea Bernarda Shawa a Thomasa Manna.

Po roku 1938, keď Nemecko obsadilo Rakúsko, Coudenhove-Kalergi emigroval do USA, kde získal viaceré politické autority pre ideu zjednotenej Európy. Tak sa jeho myšlienky stali východiskom pre zameranie niektorých kľúčových akcií americkej zahraničnej politiky, na ktorej realizácii sa podieľal aj Úrad strategických služieb (OSS) a neskôr jeho nástupkyňa Ústredná spravodajská agentúra (CIA).

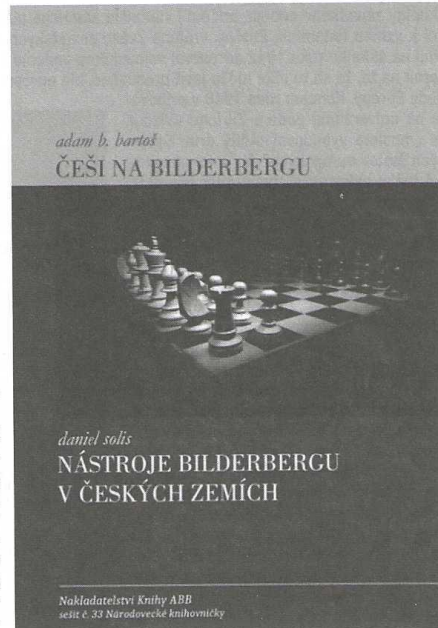
Pri konštituovaní OSS, ktorého prvým šéfom bol generál William Donovan, stála britská tajná služba MI6 a jej špeciálna operačná výkonná sekcia SOE. Riaditeľ OSS pochopil dôležitosť Vatikánu z hľadiska potrieb svojej inštitúcie. Plošné rozmiestnenie katolíckych duchovných vo všetkých lokalitách Európy, ako aj v armádach jednotlivých bojujúcich krajín, tvorilo informačnú sieť smerujúcu do osobitného oddelenia vatikánskej tajnej služby. Jeden zo štyroch sekčných šéfov vatikánskej tajnej služby (Giovanni Montini) sa neskôr stal pápežom Pavlom VI. Cieľom Donovanova bolo dosiahnuť tesnú koordináciu s Vatikánom.

V Lisabone sa nachádzala centrála katolíckej tajnej služby Pro Deo, ktorú založil Felix Morlion. OSS finančne zabezpečil jej premiestnenie do New Yorku. Po oslobodení Ríma v roku 1944 Donovan s Morlionom konštituovali Pro Deo priamo vo Vatikáne. Mimoriadnu cenu mali informácie od duchovných pôsobiacich v nemeckých ozbrojených zložkách. V oblasti spravodajskej činnosti patrilo významné miesto jezuitom.

Vytvorené špiónažne siete našli uplatnenie v prospech USA aj v povojnovom období. Novozaložená CIA uskutočnila viacero tajných operácií na zmanenie volebných šancí talianskych komunistov v roku 1948. Niekdajšia hlava pobočky OSS v Ríme a neskorší vedúci kontrarozvedky CIA James Jesus Angleton bol supervízorom amerického financovania talianskych kresťanských demokratov a talianskych médií. Rovnako Spojené štáty následne ovplyvnili povojnový vývoj vo Francúzsku.

Na čelo Amerického výboru pre zjednotenú Európu (ACUE) sa pri jeho vzniku v roku 1949 postavil W. Donovan, jeho zástupcom bol bývalý vedúci pobočky OSS vo Švajčiarsku, neskorší riaditeľ CIA Allan Dulles a ako výkonný riaditeľ ACUE pôsobil agent CIA Thomas Braden, ktorý následne viedol oddelenie CIA zaoberajúce sa činnosťou medzinárodných organizácií. ACUE sa stalo členom Európskeho hnutia Josepha Rettingera a zabezpečovalo tajný presun amerických financií do bruselskej centrály tejto organizácie.

Európske hnutie podporované zo strany CIA hľadalo vplyvné kontakty s viacerými významnými politickými autoritami. V roku 1954 sa v hoteli Bilderberg v holandskom Oosterbeeku zišlo ustanovujúce zasadnutie skupiny kľúčových osobností, ktoré založili Bilderberskú konferenciu.

CIA okrem toho finančne podporovala politických lídrov, strany, lobistické skupiny, odbory, tlač a vydavateľské domy v Európe. Počas 50. rokov 20. storočia CIA poskytla len v Taliansku ročne priemerne 30 miliónov dolárov na rozvoj kultúrnych podujatí, mládežníckych aktivít, edičných projektov, katolíckych štruktúr, vrátane charitatívnych misií sponzorovaných cirkvou a na činnosť tamojšej Kresťanskodemokratickej strany.

Spolupráca CIA s Vatikánom sa prehĺbila v roku 1963, keď sa niekdajší milánsky arcibiskup Giovanni Montini stal pápežom Pavlom VI., ktorý už počas vojny koordinoval spravodajské pôsobenie OSS a Vatikánu. Aj po vojne informoval CIA o politických aktivitách katolíckeho duchovenstva v rámci spoločného postupu v súvislosti s talianskymi voľbami v roku 1960.

Vzťah uvedených inštitúcií sa ďalej rozvíja. Podľa publikovaných informácií sa na sklonku roka 1978 pápež Ján Pavol II. stretol so šéfom pobočky CIA v Ríme, kde sa dohodli na tom, že CIA bude poskytovať hlave katolíckej cirkvi pravidelné týždenné správy.

Dôležitým spolupracovníkom CIA bol aj newyorský kardinál Francis Spellman, ktorý pomáhal CIA realizovať štátny prevrat v Guatemale. Práve on v roku 1963 dal pápežovi do pozornosti chicagského kňaza Paula Marcinkusa, ktorý sa v roku 1971 už ako arcibiskup stal šéfom Vatikánskej banky. K jeho dôverným priateľom patrili vplyvní členovia slobodomurárskej lóže Propaganda 2 (P2), ktorá vznikla začiatkom 60. rokov 20. storočia. Jeden z jej predstaviteľov (Roberto Calvi) uviedol, že zabezpečil z Vatikánu dotácie vo výške 20 miliónov dolárov v prospech poľskej Solidarity. Odhady však hovoria celkovo o viac ako 100 miliónoch dolárov poskytnutých Solidarite.

Finančník P2 (Michele Sindona) pôsobil ako investičný poradca Vatikánu pri predaji cirkevných aktív v Taliansku a ich reinvestovaní v USA. V rámci práce pre CIA zabezpečoval podporu spríatelenských kruhov v Juhoslávii, ale aj financovanie gréckych plukovníkov v roku 1967, ktorí následne uskutočnili štátny prevrat a nastolili krvavú vojenskú diktatúru.

Vo všeobecnosti odborníci rešpektujú skutočnosť, že P2 podliehala vyššej autorite, ktorá riadila jej veľmajstra Licia Gelliho. Komisia talianskeho parlamentu konštatovala, že inštitúcia v pozadí P2 „sa nachádza za hranicami Talianska“. V tejto súvislosti a objavujú rozličné dohady a špekulácie. Žurnalista Mino Pecorelli, ktorý bol odpadlíkom P2, v roku 1979 uviedol, že ide o CIA. O dva mesiace po tomto výroku ho zavraždili.

Talianska polícia na jar v roku 1981 vnikla do sídla Licia Gelliho, kde objavila kompletný zoznam členov lóže a register kartotéky P2. Samotné dokumenty, o ktorých sa predpokladá, že boli ešte dôležitejšie, vo vile veľmajstra P2 nenašli. V publikovaných záhlaviach registra bol Opus Dei, taliansky minister zahraničných vecí Giulio Andreotti a Zvrchovaný a vojenský rád jeruzalemského chrámu (Sovereign and Military Order of the Temple of Jerusalem), ktorý nadväzuje na tradície templárskych rytierov.

Tradičným rivalom templárov je Rád svätého Jána, ktorého pokračovateľom je Zvrchovaný maltézske vojenský rád (Sovereign Military Order of Malta), ktorý najmä v Anglicku, ale aj inde, prevzal niekdajší majetok templárov. Tých začiatkom 15. storočia obžalovali z porušovania katolíckej ortodoxnosti a zrušili.

Väčšina pozorovateľov konštatuje, že Rád maltézskeho rytierov patrí k najdôležitejším článkom komunikácie medzi CIA a Vatikánom. V roku 1948 rád vyznamenal niekdajšieho nacistického generála Reinharda Gehlena, ktorý bol šéfom západonemeckej spravodajskej služby, fungujúcej v podstate ako oddelenie CIA. Počas 2. svetovej vojny viedol Hitlerov elitný špiónažny útvar Cudzie armády – Východ.

Pre riaditeľov a ďalších vysokých predstaviteľov CIA, ako aj pre kľúčových reprezentantov diplomacie a vlády USA sa stalo tradíciou byť členmi tohto rádu.

Najbližší spoločník veľmajstra P2 (Umberto Ortolani) bol veľvyslancom Rádu maltézskeho rytierov v Uruguaji. Členmi rádu sú aj niekdajší boss talianskej tajnej služby Alexandre de Marenchez, bývalí šéfovia talianskej tajnej služby generáli de Lorenzo a Allavena, niekdajšia hlava talianskej vojenskej špiónáže generál Giuseppe Santovito a bývalý náčelník talianskeho generálneho štábu admirál Giovanni Torrisi. Traja z nich sú zároveň členmi P2.

Šéfom rádu v USA bol J. Peter Grace, ktorý do roku 1971 pôsobil v spojení s Rádiom Sloboda a Rádiom Slobodná Európa – tieto stanice založil Reinhard Gehlen a financovala CIA.

Predstavitelia cirkvi a tajných služieb, ktorí sú členmi rádu, sa stretávajú v rámci charitatívnej a diplomatickej činnosti, pričom koordinujú svoje kontakty s vplyvnými politikmi a finančníkmi bez akýchkoľvek písomností. Túto dôležitú časť histórie preto nikdy nebude možné zdokumentovať. Ide o paralelu s činnosťou slobodomurárskych lóží.

Pozrime sa však na Európsku úniu najmä z hľadiska súčasnosti a budúcnosti. Naša vžitá predstava modernej či postmodernej Európy za prahu prechodu z industriálnej spoločnosti do informačnej éry sa prirodzene spája s predstavou demokratických hodnôt založených na rovnosti všetkých ľudských bytostí, ich možností a životných podmienok. V skutočnosti na kolektívne vedomie Európanov naďalej podprahovo vplýva archetyp monarchie, čo je čoraz evidentnejším východiskom sofistikovanej dlhodobej stratégie určitých kruhov, ktoré stratili niekdajšie privilegované postavenie najmä v dôsledku prvej svetovej vojny. Tá rozhodla aj o rozklade Rakúsko-uhorského impéria. Preto taký čulý spontánny i organizovaný záujem verejnosti, médií, odborníkov i niektorých spisovateľov o panovníkov, ktorých už zväčša prezentujeme a vnímame nie ako tyranov, ale priam so zbožnou úctou a pietou ako súčasť našich najposvätejších symbolov s mimoriadne silnou citovou účinnosťou. Stávajú sa znakmi našej osobnej a národnej sebačúty.

Vo svetle novej animácie archetypu monarchie a popularizácie skutočných panovníckych dynastií inštinktívne bledne kult hviezd soubiznisu, majestät najbohatších amerických rodín i autorita civilných politikov. Ľudská psychika ich automaticky odmieta ako chabú imitáciu pravého originálu. Táto atraktivita bude mať pre perspektívne štátoprávne usporiadanie Európy osudové dôsledky.

Pripomeňme si, že na sklonku roka 1848 sa Ľudovít Napoleon (synovec Napoleona I.) stal prezidentom druhej republiky s veľmi obmedzenými právomocami. V roku 1851 formou ľudového hlasovania, v ktorom získal podporu výraznej väčšiny obyvateľstva, skoncentroval moc vo svojich rukách a v roku 1852 sa vyhlásil za cisára, čo si opäť dal schváliť ľudovým hlasovaním. Francúzsko sa pod vedením Napoleona III. stalo novým impériom a kultúrnym centrom celosvetového významu.

Výsledky Veľkej francúzskej revolúcie fruktifikovali Spojené štáty americké, ktoré sa dodnes viacmenej úspešne usilujú vyhnúť nastoleniu otvorenej diktatúry, hoci neraz v domácom a najmä v medzinárodnom meradle nebezpečne koketujú s postupmi hrôzovlády.

USA však nikdy neboli a nie sú republikou v európskom chápaní. Spojené štáty americké sa konštituovali ako politická štruktúra založená na hierarchických princípoch slobodomurárskych lóží. Zakladatelia USA chápali svoje dielo ako makrokozmičké rozšírenie lóže. Reálny výkon politickej moci v USA sa preto tradične riadi neverejnými hierarchickými postupmi a slobodomurárskymi rituálmi.

Vzhľadom na to, že Ústava USA formálne vylučuje nerovnosť ľudí, ktorá je základným princípom monarchie, Američania si kompenzujú deficit pompéznej vlasteneckej symboliky ambivalentným vzťahom k britskej monarchii, ktorá by im mala byť historicky i principiálne nepriateľská. Skutočnosť a politická prax je však úplne opačná, vrátane udelovania šľachtických titulov americkým občanom, napriek tomu, že to Ústava USA zakazuje.

Problémom s prísne hierarchickým usporiadaním režimov v Európe počas 20. storočia, ktoré si pod egidou socializmu zakladali na vlastnej ľudovosti, azda nemusíme teraz venovať osobitnú pozornosť. Tú si však iste zasluží výrok Simona Peresa, podľa ktorého to, čo predstavuje pre Ameriku demokracia, predstavuje pre Európu práve socializmus.

Hľadanie potrebnej rovnováhy medzi prvkami pravicovej a ľavicovej politiky, ako aj medzi demokratickými hodnotami a hierarchickými princípmi bude obsahom ďalšej etapy rozvoja Európskej únie. Hlas Slovenska bude v tomto kontexte zanedbateľný, ale nie celkom bezvýznamný. Ťažiskom autentického slovenskej politiky sa celkom iste stanú sociálne otázky a zachovanie kultúrnej identity. To sú však už témy na celý rad ďalších vážnych zamyslení.

2. 8. 2024

80. výročie Slovenského národného povstania v geostrategických súvislostiach

PAVOL JANÍK

Desaťročiam, ktoré nasledovali po ozbrojenom vystúpení v rámci Slovenského národného povstania, tiež nechýbali dramatické zvraty – a to aj vo vzťahu k hodnoteniu tejto významnej udalosti našich moderných dejín. Ak sa pred prelomovým rokom 1989 už ustálil spoločenský postoj k SNP a vyzeralo to tak, že už k nemu vlastne niet čo dodať, že už o ňom vieme naozaj všetko, v rámci zmeny politického systému sa i veci zdanelo skamenené, raz a navždy vytesané do pomníkov a naveky odliete do bronzu znova dali do pohybu.

Zoči-voči úsiliu postľudáckych kruhov urobiť z 29. augusta 1944 najčernejší deň slovenskej histórie, ale aj zoči-voči pretrvávajúcim tendenciám zľahčovať konkrétne zločiny, ktoré sú vraj nevyhnutným spravidlomým javom všetkých ozbrojených konfliktov, i zoči-voči prehliadaniu reálnych geopolitických súvislostí a dlhodobých geostrategických dôsledkov SNP, treba k jednému z kľúčových a osudových momentov našej minulosti zaujať zreteľné, zrozumiteľné a nanajvýš racionálne stanovisko. Treba jednoznačne konštatovať, že Slovenské národné povstanie predstavuje náš vlastný autentický a rozsahom neprehliadateľný príspevok k celoeurópskemu protifašistickému odporu.

Určité mocenské kruhy sa už pokúšali vygumovať Slovenské národné povstanie z histórie – zdanlivo paradoxne, ale v skutočnosti úplne logicky spolu s tzv. slovenským buržoazným nacionalizmom a jeho predstaviteľmi, ktorých osudy sa organicky spájali práve s Povstaním.

To sa písali 50. roky a vo vlne represálií, ktoré rozpútal a ktorým neskôr i sám tragicky podľahol generálny tajomník KSČ Rudolf Slánsky, boli brutálnemu mučeniu na úrovni metód hitlerovskej nemeckej štátnej tajnej polície vystavení poprední slovenskí ľavicoví intelektuáli – napríklad fenomenálny básnik Ladislav Novomeský a významný politik Dr. Gustáv Husák. Práve on ako bývalý stalinský vážeň a neskorší hlavný normalizátor sa na základe vlastných bolestných skúseností najväčšmi pričínil, že dôsledky vstupu vojsk Varšavskej zmluvy do ČSSR v auguste 1968 nemali monstróznou charakter.

Mimochodom – syn Rudolfa Slánskeho v rokoch 1990 – 1999 pôsobil ako český veľvyslanec v Rusku. V tom čase sa okrem iného podieľal na zrušení Varšavskej zmluvy. V období 1997 – 2004 pracoval ako veľvyslanec na Slovensku.

S nárastom politického sebavedomia, ktoré vyústilo do slovenskej nezávislosti, začiatkom 90. rokov začalo určitým kruhom Slovenské národné povstanie pre zmenu vyhovovať ako symbol odporu proti slovenskej štátnosti. Treba otvorene pripomenúť, že hra s touto kartou sa ešte neskončila – nielen v niektorých zahraničných mocenských laboratóriách, ale ani v centrálnych niektorých slovenských politických strán a ich zoskupení.

Zodpovední predstavitelia nášho verejného života bez ohľadu na to, či patria k opozícii alebo vládnej garnitúre – ak sa pokladajú za autentickú reprezentáciu suverénnej krajiny – by mali dôrazne poukázať na skutočnosť, že odmietavý postoj k slovenskej štátnosti bol a je zásadným politickým omylom.

Principiálne nezmerenie sa s pronacistickým politickým režimom a hrubým porušovaním ľudských práv nemožno stotožňovať so zavrnutím idey národnej svojbytnosti. Treba tiež jednoznačne konštatovať fakt, že súčasná demokratická Slovenská republika sa nehľási ku kontinuite so Slovenskou republikou z vojnového obdobia, ale k demokratickej tradícii československého štátu, ktorého sukcesiou sa vytvorila. Pripomeňme i okolnosť, že o obnove Československa po II. svetovej vojne, ako aj o jeho začlenení do sféry vplyvu Sovietskeho zväzu sa reálne rozhodlo už pred vypuknutím Slovenského národného povstania v rámci povojnového usporiadania Európy na báze dohody víťazných mocností. Súčasťou tohto procesu bolo uznanie Benešovej exilovej čs. vlády v Londýne a historická zmluva medzi E. Benešom a J. V. Stalinom z roku 1943.

Ak má byť Slovensko zvrchovaný a demokratický štát, musí mať prirodzenú ambíciu etablovať sa ako všeobecne rešpektovaný subjekt vlastných dejín, teda nemá zostávať iba v pozícii objektu cudzích záujmov. Na to by mali myslieť súčasní slovenskí politici nielen pri oslavách výročia Slovenského národného povstania, ktorému nepochybne prináleží pevné a čestné miesto v novodobej histórii našej vlasti, pretože dáva jej štátnopolitickým východiskám nezmatateľný punc spontánneho odmietania všetkých foriem totalitarizmu.

16. 8. 2024

Za Karlom Sýsom

PAVOL JANÍK

Opustil nás popredný český básnik európskeho významu KAREL SÝS (26. 7. 1946 – 29. 7. 2024). Do literatúry sa nezmazateľne zapísal desiatkami lyrických zbierok, viacerými knihami próz, esejí, satír, štúdií, rozhovorov, publikácií s tematikou bližšej i vzdialenejšej histórie, invenčne spracovaných kuchárskych príručiek i diel pre deti. Preložil knižné výbery z básnickej tvorby výrazných osobností, akými sú napríklad Guillaume Apollinaire, Paul Éluard, Pavol Janík, Alfred Jarry, Jacques Prévert, Arthur Rimbaud, Paul Verlaine a ďalší.

KAREL SÝS asociatívnou obraznosťou nadväzoval na literárnu modernu, na prekliatych básnikov, avantgardu, surrealizmus a filozofiu marxizmu. Židovstvo, ktoré nezanedbateľne ovplyvnilo jeho tvorbu, chápal ako východiskový hodnotový systém s humanistickým posolstvom vloženým do civilizačných základov v európskych a následne transatlantických i globálnych rozmeroch.

Prezident Českej republiky Miloš Zeman pri príležitosti 100. výročia vzniku Československa 28. 10. 2018 udelil štátne vyznamenanie prezidentovi Únie českých spisovateľov básnikovi KARLOVI SÝSOVI za zásluhy o štát v oblasti kultúry.

Pokladám si za česť, že som mal možnosť dlhodobo spolupracovať s týmto vynikajúcim autorom ako čestný člen Únie českých spisovateľov (od 2000), člen redakčných rád časopisov ÚČS Obrys-Kmen (2004 – 2014) a Literatura – Umění – Kultura (od 2014), ktorých bol KAREL SÝS šéfredaktorom. Jeho básnickú tvorbu som sprístupnil slovenským čitateľom aj prekladom knižného výberu z autorovej pôsobivej ľúbostnej lyriky VELKÁ VRECKOVÁ LÁSKA (2006).

Česť jeho nehynúcej pamiatke!

30. 7. 2024
